

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot
instituti rektori C.Sh. Bazarov

« AKKREDITLASHTIRISH VA MUVOFIQLIKNI BAHOLASH »
fanining

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300 000 - Ishlab chiqarish texnika sohasi
Ta‘lim sohasi:	310 000 - Muhandislik ishi
Ta‘lim yo‘nalishi:	5310900 - Metrologiya, standartlashtirish va mahsulot sifati menejmenti (sanoat)

Fanning o'quv dasturi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti "Fizika va elektronika" kafedrasida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchi: To'rayev A.T. - "Fizika va elektronika" kafedrasio'qituvchisi.

Taqrizchilar: Yusupov R. – QarMI "Fizika va elektronika" kafedrasida katta o'qituvchisi.
Tojiyev J. – O'zMMI Qashqadaryo filliali metrologiya bo'limi boshlig'i.

Fanning o'quv dasturi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya etilgan (2022 yil "28" avgust "4" -sonli bayonnom)

1. Fanning oliy ta'limdagi o'rni hamda maqsadi va vazifalari.

Oliy ta'limning Davlat ta'lim standartiga ko'ra 5310900 – "Metrologiya, standartlashtirish va mahsulot sifati menejmenti (sanoat)" yo'nalishida o'qitiladigan "Akkreditlashtirish va muvofiqlikni baholash" fani dasturi iqtisodiyotda mahsulot, xizmatlar, menejment tizimlari va xodimlarni muvofiqligini baholash idoralarni akkreditlashtirish, ichki va tashqi bozorlarda mahsulot hamda xizmatlarning raqobatbardoshligini oshirish, savdodagi texnik to'siqlarni bartaraf qilish, respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar natijalari va muvofiqlikni baholash sohasida xalqaro muammolar va me'yoriy hujjatlar bilan ta'minlanish masalalarini qamraydi.

"Akkreditlashtirish va muvofiqlikni baholash" faning ahamiyati xalqaro savdo tizimiga O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining ingeratsiyalashuvi bilan aloqador akkreditlashtirish, sertifikatlashtirish va muvofiqlikni baholash bo'yicha metrologiya, standartlashtirish va mahsulot sifat menejmenti yo'nalishi bo'yicha bakalavrlarni tayyorlash sohasidagi vazifalarni qamrab olgan.

Fani o'qitishdan maqsad – talabalarda mahsulot va xizmatlar, menejmenti tizimlarini hamda xodimlarning muvofiqligini baholash jarayonlarida qo'llaniladigan turli usullar, muvofiqlikni baholash idoralarni akkreditlashtirish tartiblari, akkreditlashtirish va muvofiqlikni baholash natijalarini rasmiylashtirish hamda muayyan sharoitlarga mos holda akkreditlashtirishni tashkillashtirish bo'yicha yo'nalish xususiyatiga mos nazariy va amaliy bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishdir.

Fanning vazifasi – talabalarga mahsulotlar, xizmatlar raqobatbardoshligini aniqlash va muvofiqligini rasman tasdiqlash borasida qonunchilik asoslari, ishlab chiqarish, mahsulot va xizmatlarni, shuningdek, xodimlarni muvofiqligini baholash bo'yicha ishlarni o'tkazish usullari va vositalarining nazariy jihatlarini hamda ma'lum sanoat mahsulotlari va iqtisodiyotdagi ko'rsatilayotgan xizmatlar uchun ularni me'yoriy hujjatlarda o'rnatilgan talablar bo'yicha muvofiqligini baholashni o'rgatishdan iborat.

Ushbu fan talabalarga akkreditlashtirish faoliyatiga asos bo'luvchi me'yoriy

hujjatlar, muvofiqlikni baholash hamda natijalarni rasmiylashtirish, sanoati rivojlangan mamlakatlarning akkreditlashtirish bo'yicha milliy idoralari to'g'risida bilimlarni shakllantiradi.

2 ASOSIY QISM

2.1. Ma'ruza mashg'ulotlari.

- 1-mavzu. Fanga kirish. Fanning maqsadi va vazifalari. Akkreditatsiya va muvofiqlikni baholash sohasidagi asosiy tushunchalar.
- 2-mavzu. Muvofiqlikni baholashning qonuniy asoslari. "Muvofiqlikni baholash to'g'risida"gi qonunning umumiy qoidalar va maqsadi.
- 3-mavzu. Muvofiqlikni baholash sohasidagi me'yoriy hujjatlar.
- 4-mavzu. Muvofiqlikni baholashning asosiy vazifalari va prinsiplari.
- 5-mavzu. Muvofiqlikni baholash ob'yektlari.
- 6-mavzu. Muvofiqlikni baholashni amalga oshirish.
- 7-mavzu. Muvofiqlikni deklaratsiyalash.
- 8-mavzu. Inspeksion nazorat va uni amalga oshirish.
- 9-mavzu. Muvofiqlikni tasdiqlashni amalga oshirish.
- 10-mavzu. Muvofiqlikni baholash natijalarini tan olish.
- 11-mavzu. Muvofiqlikni baholash sohasini davlat tomonidan tartibga solishni amalga oshiruvchi organlar.
- 12-mavzu. Milliy akkreditlashtirish organlari.
- 13-mavzu. Akkreditatsiya shartlari. Akkreditatsiya sohasini o'zgartirish.
- 14-mavzu. Muvofiqlikni baholash modellari va ularni sertifikatlashtirishda qo'llanilishi.
- 15-mavzu. Muvofiqlikni baholash ishlarini moliyalashtirish.
- 16-mavzu. Xorijiy mamlakatlarda muvofiqlikni baholash va sertifikatlashtirish tizimlari.

2.2. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlarini o'tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- amaliy mashg'ulotlarining maqsadini aniq belgilab olish;

- o'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uyg'otish;
- talabada natijani mustaqil ravishda qo'lga kiritish imkoniyatini ta'minlash;
- talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash;
- amaliy mashg'ulotlari nafaqat aniq mavzu bo'yicha bilimlarni yakunlash, balki talabalarni tarbiyalash manbai hamdir.

Amaliy mashg'ulotlar mavzularning qisqacha mazmuni.

1. Akkreditatsiya va muvofiqlikni baholash sohasidagi asosiy atama va tariflar.
2. Muvofiqlikni baholashning qonuniy asoslari. "Muvofiqlikni baholash to'g'risida"gi qonunning umumiy qoidalar va maqsadi
3. Muvofiqlikni baholash sohasidagi me'yoriy hujjatlar
4. Muvofiqlikni baholashning asosiy vazifalari va prinsiplari.
5. Muvofiqlikni baholash ob'yektlari.
6. Muvofiqlikni baholashni amalga oshirish

2.4. Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni.

Mustaqil ta'limni tashkil etishda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi va joriy nazorat sifatida baholanadi:

1) **mavzular bo'yicha konspekt** (referat, taqdimot) **tayyorlash**. Nazariy materialni puxta o'zlashtirishga yordam beruvchi bunday usul o'quv materialiga diqqatni ko'proq jalb etishga yordam beradi. Talaba konspekti turli nazorat ishlariga tayyorgarlik ishlarini osonlashtiradi, vaqtni tejaydi;

2) **o'qitish va nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimlari bilan ishlash**. Olgan bilimlarini o'zlashtirishlari, turli nazorat ishlariga tayyorgarlik ko'rishlari uchun tavsiya etilgan elektron manbalar, innovatsion dars loyihasi namunalari, o'z-o'zini nazorat uchun test topshiriqlari v.b;

3) **fan bo'yicha qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash**. Mustaqil o'rganish uchun berilgan mavzular bo'yicha talabalar tavsiya etilgan asosiy adabiyotlardan tashqari qo'shimcha o'quv, ilmiy adabiyotlardan foydalanadilar. Bunda rus va xorijiy tillardagi adabiyotlardan foydalanish rag'batlantiriladi;

4) **INTERNET tarmog'idan foydalanish.** Fan mavzularini o'zlashtirish, kurs ishi, bitiruv malakaviy ishlarini yozishda mavzu bo'yicha internet manbalarini topish, ular bilan ishlash nazorat turlarining barchasida qo'shimcha reyting ballari bilan rag'batlantiriladi;

5) mavzuga oid masalalar, keys-stadilar va o'quv loyihalarini ishlash chiqish va ishtirok etish;

6) amaliyot turlariga asosan material yig'ish, amaliyotdagi mavjud muammolarning yechimini topish, hisobotlar tayyorlash;

7) ilmiy seminar va anjumanlarga tezis va maqolalar tayyorlash va ishtirok etish;

Yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, Internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash va ilmiy izlanishlar olib borish, ilmiy to'g'arak doirasida yoki mustaqil ravishda ilmiy manbalardan foydalanib ilmiy maqola (tezis) va ma'ruzalar tayyorlash kabilar talabalarning darsda olgan bilimlarini chuqurlashtiradi, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Vazifalarini tekshirish va baholash amaliy mashg'ulot olib boruvchi o'qituvchi tomonidan, konspektlarni va mavzuni o'zlashtirishni ma'ruza darslarini olib boruvchi o'qituvchi tomonidan har darsda amalga oshiriladi.

Mustaqil ishni tashkil etish bo'yicha uslubiy ko'rsatma va tavsiyalar, keys-stadi, vaziyatli masalalar to'plami ishlab chiqiladi. Ma'ruza mavzulari bo'yicha amaliy topshiriq, keys-stadilar yechish uslubi va mustaqil ishlash uchun vazifalar belgilanadi

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari.

Mustaqil ishlarning mavzulari: O'zbekistonda akkreditlashtirish faoliyati va tashkiliy tuzilmasi; Akkreditlashtirishning qonuniy va huquqiy asoslari; Akkreditlashtirish va muvofiqlikni baholash usullari va turlari; Muvofiqlikni baholash va akkreditlashtirish faoliyatlarining huquqiy asoslari; Akkreditlashtirish va akkreditlashtirish tizimlari; Akkreditlashtirishning iqtisodiy samaradorligi; Xorijiy mamlakatlarda akkreditlashtirish va muvofiqlikni baholash faoliyatlari; Xorijiy

davlatlarda muvofiqlikni baholash tajribalari va amaliyoti; Savdodagi texnikaviy to'siqlarni bartaraf qilish va baholash natijalarini o'zaro tan olinishi mexanizmlari; Xalqaro va mintaqaviy doirada akkreditlashtirish amaliyoti va tashkilotlar.

ISO/IEC 17011 - Muvofiqlikni baholash. Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qiluvchi organlarga qo'yiladigan talablar.

ISO/IEC 17065 - Muvofiqlikni baholash. Mahsulotlar, jarayonlar va xizmatlarni sertifikatlashtiruvchi organlarga doir talablar.

ISO/IEC 17025 - Sinov va kalibrash laboratoriyalari kompetentligiga umumiy talablar.

ISO/IEC 17021 va ISO/IEC 17024 xalqaro standart talablari.

3.1 Asosiy adabiyotlar.

1. G.K.Vijayaraghavan., R.Rajappan., Engineering Metrology and Measurements., For 5th Semester Mechanical and Automobile Engineering (As per the Latest Anna University Syllabus – Reg.,2008.
2. Ammar Grous. Applied Metrology for Manufacturing Engineering. Great Britain and the United States by ISTE Ltd. 2011, 670 page.
3. Ismatullayev P.R., Matyakubova P.M., Turayev Sh.A. Metrologiya, standartlashtirish va sertifikatlashtirish. Darslik. "Lisson-press", Toshkent, 2014. - 423b.
4. Абдувалиев А.А., Латипов В.Б., Умаров А.С. и др. Основы стандартизации, метрологии, сертификации и управление качеством. – Т.: НИИМС 2007. - 555 с.
5. Ismatullayev P.R., Qodirova Sh.A. Metrologiya asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent, "Tafakkur" nashriyoti 2012. -304 bet.

3.2 Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. –T.: "O'zbekiston" NMIU, 2016. – 56 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt

taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza 2016 yil 7 dekabr. – T.: "O'zbekiston" NMIU, 2016. – 48 b.

3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.: "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 488 b.

4. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. - T.:2017 yil 7 fevral, PF-4947-sonli Farmoni.

5. Абдувалиев А.А., Алимов М.Н., Бойко С.Р., Мирагзамов М.М., Сабиров М.З. Основы стандартизации, сертификации и управления качеством. Учебное пособие, Ташкент. Из-во «Фан ва технология» 2005. –с-535.

6. Сергеев А.Г. Латышев М.В. Сертификация. Учебное пособие. Москва «Логос», 2000. – 248 с.

7. Крылова Г.Д. Основы стандартизации, сертификации, метрологии: Учебник для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 711 с

8. Никифоров И.К. Основы сертификации: Учебное пособие. - Улан-Уде: Изд-во ВСГТУ, 2003. - 76 с.

9. Олефирова А.П. Сертификация услуг: Учебное пособие. – Улан-Уде. Изд-во ВСГТУ, 2005. – 140 с.

10. Белых Т.А. Сертификация систем управления качеством. Учебное пособие в 2 частях. Част 2. Аккредитация и качество сертификации. Учебное электронное текстовое издание Екатеринбург, ГОУ ВПО «Уралский государственный технический университет – УПИ», 2006. – 56 с.

11. Серегин М.Ю. Организация и технология испытаний: в 2 ч. Ч. 1: Методы и приборы испытаний: учебное пособие / М.Ю. Серегин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 84 с.

12. Серегин М.Ю. Организация и технология испытаний: в 2 ч. Ч. 2: Автоматизация испытаний: учебное пособие / М.Ю. Серегин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 96 с.

Qonun va qonun osti hujjatlari:

13. O'zbekiston Respublikasining "Mahsulot va xizmatlarni sertifikatlashlashirish to'g'risida"gi Qonuni.

14. O'zbekiston Respublikasining "Muvofiqlikni baholash to'g'risida"gi Qonuni.

15. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 24-apreldagi "Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiyadan o'tkazish sohasidagi ishlarni takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi №349 –sonli qarori.

3.3 Elektron resurslar.

1. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.

2. www.standart.uz – "O'zstandart" agentligi

3. www.akkred.uz - "Akkreditatsiya markazi" davlat unitar korxonasi veb sayti

4. www.smsiti.uz - Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish ilmiy tadqiqot instituti

5. www.zivonet.uz – Ta'lim portali.